

DAVLAT XARIDLARI TIZIMIDA ELEKTRON SAVDOLARNI RIVOJLANTIRISH YO‘LLARI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11399220>

Hayitmurodov Samarbek Sanjar
Toshkent davlat Iqtisodiyot universiteti
DMXM – 01/23 guruh magistratura talabasi,
samarbeknovator@gmail.com

Davlat xaridlarini elektron tizim orqali amalga oshirish sohada shaffoflik hamda moliyaviy mablag‘lardan oqilona foydalanish, budget mablag‘laridan samarali va tejamkorona sarflanishi ustidan to‘laqonli monitoring qilish imkoniyatini yaratib beradi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 11.09.2023 yildagi PF-158-son bilan tasdiqlangan “O‘zbekiston - 2030” strategiyasi to‘g‘risidagi farmonida ham tasdiqlangan 100 maqsadning eng asosiylaridan biri sifatida ko‘rilayotgan 77-maqsad “Davlat xizmatlarini raqamlashtirishning ko‘lamini kengaytirish orqali aholi uchun “Servis davlat” tizimini joriy qilish, fuqaro va davlat o‘rtasidagi munosabatlarda byurokratik tartibotlarga barham berish” masalasida ham mamlakatimiz elektron hukumat va buning oqibatida ko‘plab sohalarni elektronlashtirishni taqozo qiladi. 2024-2026 yilgi Byudjetnomada ham davlat xaridlari jarayonining avtomatlashtirilganlik darajasiga alohida to‘xtalib o‘tilgan va 2024-2026 yillar uchun birinchi darajali byudjet mablag‘larini taqsimlovchilarning byudjet xarajatlari va rivojlantirish dasturlarining maqsadli indikatorlarida bu ko‘rsatkichni 2024-yilda 56 foizga olib chiqish maqsadi qo‘yilgani bayon etilgan.

Bu ko‘rsatkichni mos ravishda 2025-yilda ellik sakkiz foizga va 2026-yilda oltmish foizga yetkazish prognozlashtirilgan.¹ Davlat xaridlari uchun ham alohida bir elektron platform tashkil etilgan va kun sayin ushbu elektron portal nafaqat yangilanib, va balki elektronlashib borishi uchun qulay sharoitlar yaratilib borilmoqda. Maxsus axborot portali vakolatli organ tomonidan yuritiladigan, davlat

¹ O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 11.09.2023 yildagi PF-158-son, “O‘zbekiston – 2030” strategiyasi to‘g‘risida, 77-maqsad

xaridlari amalga oshirilishi to'g'risidagi e'lonlar, davlat xaridlarining yakunlari, ishtirokchilarning takliflari haqidagi axborotni va qonunchilikda nazarda tutilgan boshqa axborotni elektron shaklda ko'zdan kechirishni, shuningdek amalga oshirilgan elektron davlat xaridlari to'g'risida davlat xaridlari elektron tizimlarining operatorlari tomonidan kiritiladigan (yuboriladigan) axborotni to'plashni ta'minlovchi veb-saytdir.

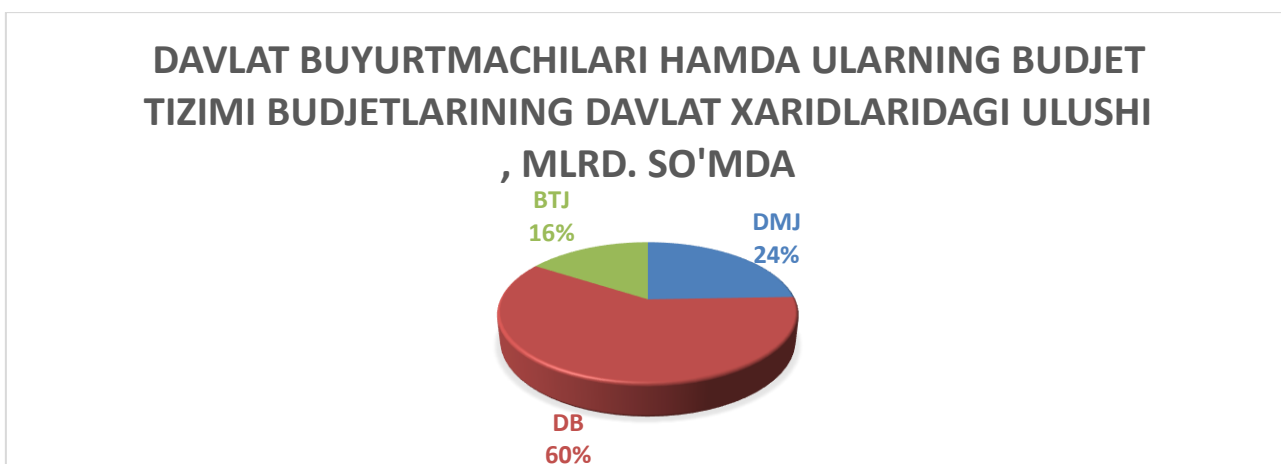
Maxsus axborot portal quyidagilarni o'z ichiga oladi: davlat xaridlari to'g'risidagi axborotning jamoatchilik uchun ochiqligi; davlat xaridlari sohasidagi axborotni jamlash, unga ishlov berish va tahliliy hisobotni shakllantirish; davlat xaridlarining elektron tizimlari va boshqa axborot tizimlari bilan hamkorlikni amalga oshirish; xarid qilish tartib-taomillarining davlat nazoratini amalga oshiruvchi vakolatli davlat organlari tomonidan davlat xaridlari subyektlarining o'z vazifalarini ushbu Qonun va davlat xaridlari sohasidagi boshqa qonunchilik hujjatlari talablari doirasida amalga oshirayotganligi ustidan monitoring va nazorat o'tkazish ta'minlanadi.

Byudjet buyurtmachilarining davlat xaridlari bo'yicha to'lovlari maxsus axborot portalida davlat xaridlarini rejalashtirish, xarid qilish tartib-taomillarini amalga oshirish, shartnoma tuzish va ular to'g'risida axborot joylashtirish jarayonlari tugaganidan keyin O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va Moliya vazirligining G'aznachiligi tomonidan belgilangan tartibda amalga oshiriladi.²

Quyida keltirilgan rasmda biz yaqqol ko'rishimiz mumkinki, byudjet tizimidagi byudjet tashkilotlari qaysi manbalardan o'zlarining davlat xaridlarini amalga oshirayotganini ko'rishimiz mumkin. Jumladan, byudjet buyurtmachilarining davlat byudjeti hisobidan amalga oshirgan xaridlari qariyb 21 066,3 mlrd. so'mni tashkil etgan bir paytda, byudjet buyurtmachilarining davlat maqsadli va boshqa maqsadli jamg'armalari hisobidan amalga oshirilgan xaridlari 8 628, 7 mlrd. so'm bilan ikkinchi o'rinni egallagan va eng kam miqdordagi xarajat

² 2024-2026-yilgi Budjetnomaga 5-ilova, 2024-2026 yillar uchun birinchi darajali byudjet mablag'larini taqsimlovchilarning byudjet xarajatlari va rivojlantirish dasturlarining maqsadli indikatorlari

byudjet buyurtmachilarining byudjetdan tashqari hisobidan amalga oshirilgan xaridlari 5 630, 4 mlrd. so‘mni tashkil qildi.

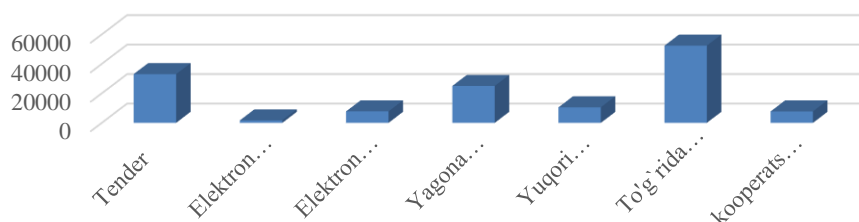
1-rasm. Davlat buyurtmachilari hamda ularning budjet tizimi budjetlarining davlat xaridlaridagi ulushi³

Davlat xaridlarining elektron tizimlari orqali 2022 yil davomida davlat buyurtmachilari tomonidan jami 204,5 trln so‘mlik xaridlar amalga oshirildi. 2022-yilda O‘zbekiston Respublikasining YAIM hajmi joriy narxlarda 888.3 trln. so‘mni tashkil etdi. Bu esa 2022-yildagi davlat xaridlari 2022-yildagi YAIM ga nisbatan qariyb 23 foizni tashkil etdi. Amalga oshirilgan savdolar natijasida davlat buyurtmachilarining jami 14,3 trln. so‘mlik mablag‘lari iqtisod qilinishiga erishildi. Shuningdek, barqaror rivojlanish mezonlari asosida xaridlar bo‘yicha qarorlarni asoslash uchun “yashil” davlat xaridlarini joriy etish — mahalliy “yashil” tovarlar bozorini qo‘llab-quvvatlash, ishlab chiqarishda barqaror standartlarni ilgari surish va davlat xaridlarining iqtisodiy samaradorligini oshirish maqsadida tender va shartnomalarda ekologik mezonlardan foydalanishga ruxsat beradigan “Davlat xaridlari to‘g‘risida”gi qonunning ta‘sirini kuchaytirish belgilab berildi.⁴ “Yashil” iqtisodiyotga o‘tish asnosida davlat xaridlarini ham bosqichma-bosqich isloh qilish strategiyasini ishlab chiqishni taqozo qilmoqda.

³ Iqtisodiyot va Moliya vazirligi rasmiy veb saytidagi ma’lumotlar asosida tayyorlandi

⁴ O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 02.12.2022 yildagi PQ-436-son, “2030-yilgacha O‘zbekiston Respublikasining “yashil” iqtisodiyotga o‘tishiga qaratilgan islohotlar samaradorligini oshirish bo‘yicha choratadbirlar to‘g‘risida”, 2.7.3. Tashqi va ichki “yashil” moliyalashtirish oqimlarini ko‘paytirish, e band

2022-yilning 9 oy davomida davlat buyurtmachilari tomonidan amalga oshirilgan davlat xaridlarining xarid turlari kesimida ulushi

2-rasm. 2022-yilning 9 oy davomida davlat buyurtmachilari tomonidan amalga oshirilgan davlat xaridlarining xarid turlari kesimida ulushi⁵

mlrd. soʻmda	Tender	Auksion	Elektron doʻkon	Yagona yetkazib beruvchi	Yuqori likvidli tovarlarni sotish birjasi	Toʻgʻridan-toʻgʻri	Kooperatsiya portali
	33 033.2	1 669.3	7 804.0	25 014.2	10 518.1	52 375.4	7 734.8

Yuqoridagilarni umumlashtirgan holda shuni ayta olamizki, mamlakatda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik rivojlanishi uchun shart-sharoitlar yaratish maqsadida, davlat xaridlari portalida kichik biznes uchun alohida bir elektron savdo shaklini tashkil etishimiz yoki maʼlum qiymat birligidagi tovar va xizmatlarni aynan kichik biznes va xususiy tadbirkorlikka yoʻnaltirishimiz, oxir-oqibat davlat buyurtmachilari va tadbirkorlik oʻrtasidagi aloqaning rivojlanishiga olib kelgan boʻlar edi. Davlat iqtisodiyoti rivojlanar ekan, davlat xarajatlari ham bevosita ortiq boradi, biz buni tan olishimiz darkor, lekin xarajatlarni maqsadli va toʻgʻri yoʻnaltirish ham bir ogʻir masaladir. Bu masala yechimi sifatida esa elektron savdolarni rivojlantirish, ochiqlik va korrupsiyadan holi bir shaklga keltirish mamlakat iqtisodiyoti uchun ayni zarurdir.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati

1. Ўзбекистон Республикасининг “Давлат харидлари тўғрисида” ги 684-Қонун 2021 йил 21 апрель
2. Urokov UY. QR Chinkulov Legal basis of improvement of public procurement in Uzbekistan." International Finance and Accounting" magazine. 2017(8).
3. Malikov T. et al. Methodological approaches to assessing and forecasting the tax potential of the region //Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT). – 2021. – T. 12. – №. 11. – С. 7056-7060.

⁵ Iqtisodiyot va Moliya vazirligi rasmiy veb saytidagi maʼlumotlar asosida tayyorlandi

4. Kobulov K. МЕТОДОЛОГИЯ ОЦЕНКИ НАЛОГОВОГО ПОТЕНЦИАЛА ТЕРРИТОРИИ //Архив научных исследований. – 2020. – Т. 35.

5. U Urokov. The importance of procurement models in the effective organization of public procurement.- IMRAS, 2023

6. Uchkun Urokov. Peculiarities of implementation of public procurement in uzbekistan through the agreement procedure. Journal of economics and business management. 2023

